

CARACTERISTICILE ZONALE ALE ȘEPTELULUI MEDIEVAL: DATE ARHEOZOOLOGICE PENTRU TERITORIUL ROMÂNIEI

DE

LUMINIȚA BEJENARU

CUVINTE CHEIE: Evul mediu, Arheozoologie, România, Creșterea animalelor.

Varietățile locale în compoziția de bază a șeptelului medieval au fost prezentate într-o lucrare publicată anterior¹. Pe baza lor, s-au putut contura, pentru teritoriul României, mai multe zone cărora le-ar corespunde anumite tipuri de creștere a animalelor. Având în vedere faptul că fragmentarea resturilor scheletice poate varia mult de la o așezare la alta sau de la o specie la alta, pentru aprecierea compoziției de bază a șeptelului a fost luat în calcul cu precădere numărul minim de indivizi estimați (NMI). Siturile studiate din punct de vedere arheozoologic au fost grupate în șase regiuni principale: Moldova, Bălțile Dunării, Muntenia de est, Banatul, Crișana și regiunea muntoasă. În realizarea acestei regionalizări s-a ținut cont în primul rând de împărțirea teritoriului țării noastre în unități fizico-geografice, împărțire făcută în vederea evaluării potențialului său natural și a cunoașterii condițiilor care au favorizat populațiile umane vechi din spațiile respective². De asemenea, s-a ținut cont și de condițiile istorice specifice, de concentrarea siturilor medievale în anumite spații, ceea ce a condus în plus spre subdivizarea regiunilor mari stabilite în grupe mai mici de situri (zone).

Regiuni de creștere a bovinelor

Pe o mare parte din teritoriul României – zonele de nord și de est ale Moldovei, zona bălților Dunării inferioare, Muntenia de est, regiunea de câmpie a Banatului și regiunile muntoase, șeptelul medieval era dominat de bovine, ale căror proporții, față de porcine și ovicaprine, puteau să varieze de la o regiune la alta între 38,63% și 60,25% ca NMI sau între 53,04% și 73,64% ca NR (număr de resturi).

O creștere specializată a bovinelor, animale care constituiau peste jumătate din efectivul trupelor domestice, era practică în Podișul Sucevei – la Baia³ și Siret⁴ (fig. 1/1), unde bovinele întreceau porcinele și ovicaprinele înregistrând proporții în medie de 60,25% (NMI) sau 73,64% (NR), în Câmpia Moldovei – Hudum⁵, Nicolina⁶, Hlincea⁷ (fig. 1/2), în medie de 50% (NMI) sau 69,24% (NR), precum și în Podișul Bârladului – Vaslui⁸, Bârlad⁹, Bârlălești¹⁰ (fig. 1/3) cu 57,32% NMI și 72,92% NR. În primele două zone

¹ L. Bejenaru, *Données arhéozoologiques concernant le Moyen Âge sur le territoire de la Roumanie*, în SAA, VI, Iași, 1999, p. 145-182.

² Velcea, Badea, Mac, Nedelcu, *Geografia României*, I, Editura Academiei R.S.R., 1983, p. 593.

³ L. Bejenaru, *Date arheozoologice privind situl medieval de la Baia*, în manuscris.

⁴ L. Bejenaru, C. Tarcan-Hrișcu, *Date arheozoologice din așezarea medievală Siret*, în *ArhMold*, XIX, 1996, p. 311-319.

⁵ S. Haimovici, *Studiul Materialului paleofaunistic medieval (secolul XIV) descoperit în cătunul Hudum, județul Botoșani*, în *Hierasus*, IX, 1993, p. 229-234.

⁶ Idem, *Studiul materialului osteologic descoperit într-un bordei din secolele XII-XIII de la Nicolina-Iași*, în *ArhMold*, XVI, 1993, p. 307-310.

⁷ S. Haimovici, I. Cojocaru, *Studiul materialului paleofaunistic din unele așezări feudale rurale din Moldova*, în *ArhMold*, XI, 1987, p. 259-266.

⁸ S. Haimovici, *Studiul arheozoologic al materialului aparținând secolului XV provenit din orașul medieval Vaslui*, în *Acta MM*, XII-XIV, 1990-1992, p. 64-92.

⁹ Idem, *Resturile faunistice din așezarea de la Bârlad din secolele XIII-XIV*, în *ArhMold*, IX, 1980, p. 85-91.

¹⁰ Idem, *Studiul materialului paleofaunistic din așezarea datând din secolele X-XI e.n., de la Bârlălești (județul Vaslui)*, în *Acta MM*, V-VI, 1983-1984, p. 205-212.

menționate locul secund revenea porcului, în medie cu 27,4% NMI, 18,33% NR în Podișul Sucevei și cu 36,11% NMI, 23,92% NR în Câmpia Moldovei, pe când ovicaprinele aveau un rol minoritar, înregistrând în medie 10,04% din grupul celor trei specii în Podișul Sucevei și 13,88% în Câmpia Moldovei. În Podișul Bârladului poziția secundă este ocupată de ovicaprine cu 23,61% NMI și 14,29% NR, ponderea porcului fiind doar de 19,06% NMI sau 12,77% NMI¹¹. Acest tip de creștere a animalelor ar fi similar celui întâlnit și în alte zone ale Europei – câmpia ungară, câmpia Nordului sau în teritoriul actualei Cehii, unde bovinele constituiau aproape jumătate din șeptel, restul lui fiind reprezentat de porcine și ovine¹².

În restul zonelor menționate de creștere a bovinelor, zona bălților Dunării inferioare – Isaccea¹³, Piuia Petrii¹⁴, Hârșova¹⁵, Capidava¹⁶ (fig. 1/4), Muntenia de est – Bucov-Ploiești¹⁷, Dridu¹⁸ (fig. 1/5), regiunea de câmpie a Banatului¹⁹ – Parța, Moldova Veche-Rât, Gornea (fig. 1/6) și regiunile muntoase – Chilieni-Covasna²⁰, Slon-Prahova²¹, Cetatea Comanei²² (fig. 1/7), proporțiile dintre cele trei animale de bază se diferențiază mai puțin tranșant, efectivul bovinelor reprezentând mai puțin de jumătate din șeptel (38,63–45,75%), cel al porcinelor variind între 27,98% și 34,39%, iar cel al ovicaprinelor între 22,97% și 28,81%.

Regiuni de creștere a porcinelor

Un alt tip de creștere a animalelor, întâlnit în Crișana (fig. 2/1-2), zona deluroasă a Banatului²³ (fig. 2/2) și regiunea pericarpatică a Moldovei – zona Neamțului²⁴ (fig. 2/3), ar fi caracterizat de o importantă prezență a porcului. Această specie constituie între 44,72% și 47,72% NMI, deși ca NR doar între 29,29% și 49,42%. Un același tip de șeptel a fost descris pentru Franța nemediterraneană și Germania centrală, unde porcul constituie 41% până la 45% de indivizi și de resturi²⁵.

Ponderea ridicată a porcului este mai accentuată în zona deluroasă a Banatului decât în celelalte zone menționate²⁶. Dezvoltarea acestui tip de creștere era probabil determinat în principal de condițiile de mediu potrivite acestei specii care pare să fi dominat șeptelul, dar posibil și de tendința de creștere a preferinței pentru porc, înregistrată în perioada secolelor XI-XIII la nivel macro-regional, în câmpiile nordice și centrale ale Europei medievale (Țările de Jos, Suedia, Cehia, Ungaria)²⁷.

¹¹ L. Bejenaru, *op. cit.*, 1999.

¹² Fr. Audoin-Rouseau, *Les ossements du cheptel médiéval*, în *L'élevage médiéval - Ethnozootechnie*, nr. 59, 1997, p. 69-70.

¹³ L. Bejenaru, *Date arheozoologice privind situl medieval de la Isaccea*, în manuscris.

¹⁴ L. Bejenaru, I. Astanei, M. Ștefan, *Date arheozoologice privind situl medieval de la Piuia Petrii*, în manuscris.

¹⁵ L. Bejenaru, *Analiza unui material arheozoologic aparținând Evului mediu timpuriu din Cetatea Hârșova*, în *ArhMold*, XVIII, 1995, p. 321-328.

¹⁶ S. Haimovici, R. Ureche, *Studiul preliminar al faunei descoperite în așezarea feudală timpurie de la Capidava*, în *Pontica*, XII, 1979, p. 157-170.

¹⁷ S. Haimovici, *Fauna din așezările feudale timpurii (secolele VIII-X) de la Bucov-Ploiești*, în *SCIVA*, 30, 1979, 2, p. 163-213.

¹⁸ O. Necrasov, S. Haimovici, *Studiul resturilor osoase de animale descoperite în așezarea feudală timpurie de la Dridu*, în *Anexe la Eugenia Zaharia, Săpăturile de la Dridu*, București, 1967, p. 202-241; M.Șt. Udrescu, *Material zooarheologic din așezarea medievală timpurie de la Dridu „a metezeze”, jud. Ialomița*, în *SCIVA*, 41, 1990, 3-4, p. 301-308.

¹⁹ G. El Susi, *Vânători, pescari și crescători de animale în Banatul mileniilor VI î.Ch.–I d.Ch.*, Timișoara, 1996.

²⁰ S. Haimovici, *Studiul resturilor faunistice dintr-un bordei din secolele XII-XIII de la Chilieni (județul Covasna)*, în *Carpica*, XXIII, 1992.

²¹ Idem, *Studiul materialului paleofaunistic descoperit în Stațiunea arheologică de la Slon din perioada feudalismului timpuriu*, în *Anuarul Muzeului de Istorie și Arheologie Prahova*, I (9), Ploiești, 1991, p. 157-161

²² M. Șt. Udrescu, *Studiul resturilor osteologice animale din secolele XIII–XIV descoperite în Cetatea Comanei, jud. Brașov*, în *SCIVA*, 38, 1987, 4, p. 389-391.

²³ G. El Susi, *op. cit.*

²⁴ S. Haimovici, I. Cojocaru, *op. cit.*; S. Haimovici, *Studiul arheozoologic al resturilor din două așezări medievale situate în județul Neamț*, în *MemAntiq*, XIX, 1994, p. 431-452.

²⁵ Fr. Audoin-Rouseau, *op. cit.*

²⁶ L. Bejenaru, *op. cit.*, 1999.

²⁷ Fr. Audoin-Rouseau, *op. cit.*

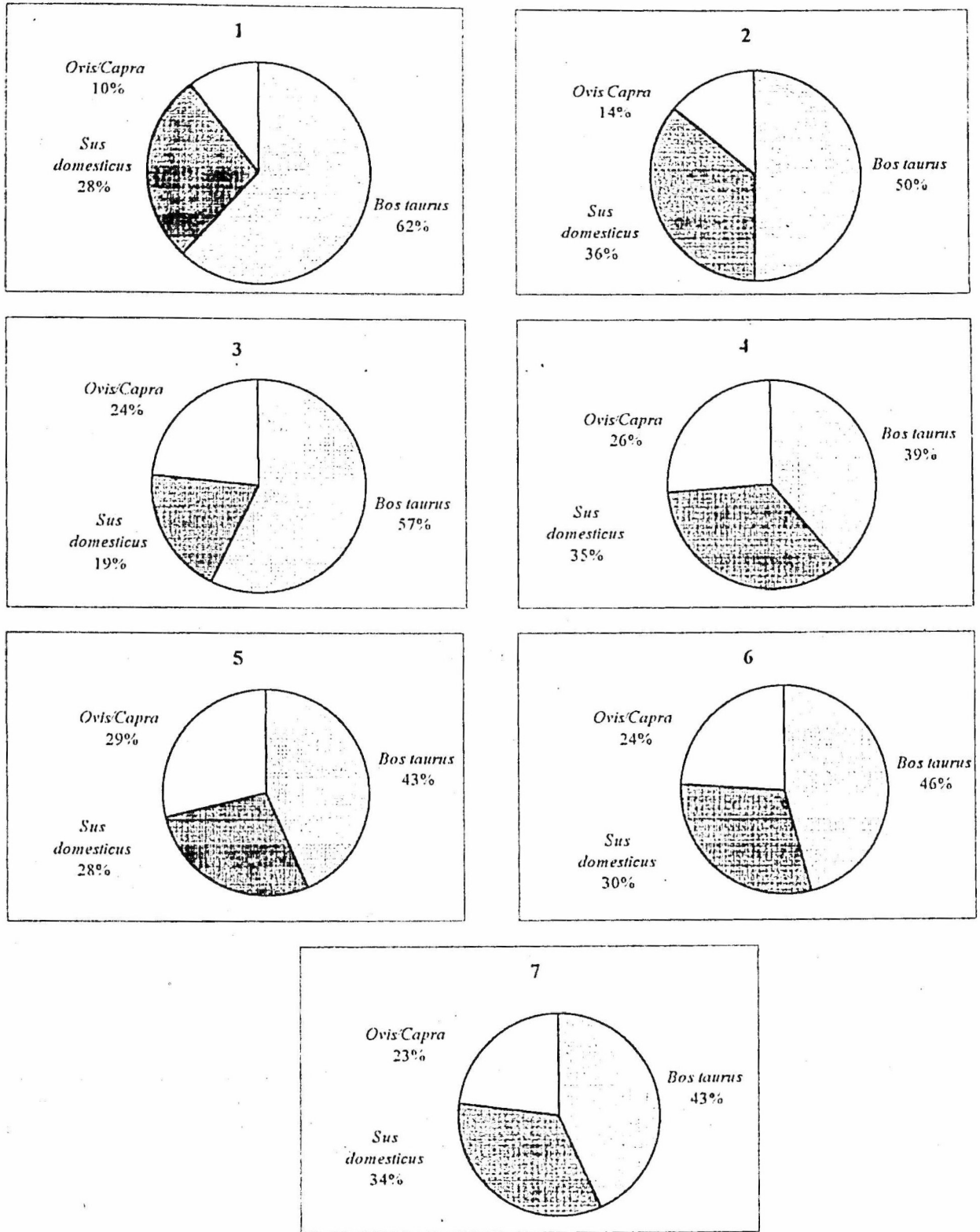

Fig. 1. Proporțiile principalelor specii domestice (în NMI) pentru: 1-Podișul Moldovei, 2-Câmpia Moldovei, 3- Podișul Bârladului, 4-zona bălților Dunării inferioare, 5-Muntenia de est, 6-zona de câmpie a Banatului, 7-regiunea muntoasă.

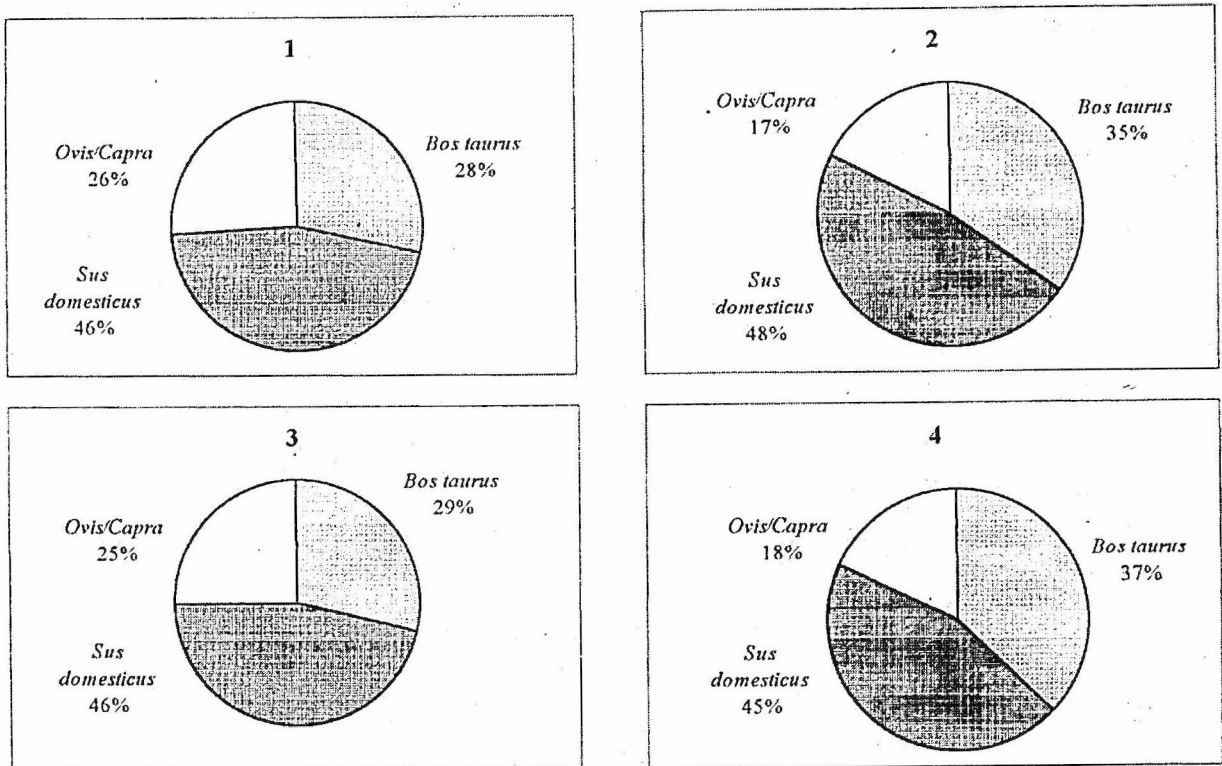

Fig. 2. Proporțiile principalelor specii domestice (în NMI) pentru: 1–zona de câmpie a Crișanei, 2–zona deluroasă a Crișanei, 3–zona deluroasă a Banatului, 4–zona pericarpatică a Moldovei (Neamț).

CARACTÉRISTIQUES ZONALES DU CHEPTTEL MÉDIÉVAL: DONNÉES ARCHÉOZOLOGIQUES POUR LE TERRITOIRE DE LA ROUMANIE

RÉSUMÉ

Cet article a pour le but d'analyser, de point de vue archéozoologique, les principales caractéristiques du cheptel médiéval pour certaines zones de la Roumanie. Pour la plupart du territoire de la Roumanie (les zones du nord et de l'est de Moldavie, la zone du Bas-Danube, Valachie de l'est, la plaine du Banat et les régions montagneuses) le cheptel médiéval était dominé par des bovines. Un autre type d'élevage, rencontré en Crișana, la région collinaire du Banat, et la région péricarpatique de Moldavie, était caractérisé par une importante présence du porc.

LÉGENDE DES FIGURES

Fig. 1. Proportions des principales espèces domestiques (en NMI) pour: 1–Plateau de Suceava, 2–Plaine de Moldavie, 3–Plateau de Bârlad, 4–zone du Bas-Danube, 5–est de Valachie, 6–plaine du Banat, 7–région montagneuse.

Fig. 2. Proportions des principales espèces domestiques (en NMI) pour: 1–plaine de Crișana, 2–zone collinaire de Crișana, 3–zone collinaire de Banat, 4–zone péricarpatique de Moldavie (Neamț).